

OAMENI DE ȘTIINȚĂ ROMÂNI CARE AU CONTRIBUIT LA DEZVOLTAREA ETNOLOGIEI ÎN PERIOADA 1919–1940

Eugen SITEANU¹

esiteanu@yahoo.com

ABSTRACT: From the Romanian scientists who contributed to the development of Romanian ethnology and ethnography in the period between 1919–1940, this study makes reference to the following: Vasile Pârvan, Simion Mehedinți, Ștefan Manciușea, Romulus Vuia, Nicolae Iorga, George Vâlsan, Gheorghe I. Brătianu, Mircea Eliade, Constantin Rădulescu-Motru, Ion Conea and Vasile Goldiș. They and many others created the Romanian ethnography, related to the scientific doctrines of the European ethnological schools, which has universal values and highlights the past of the millenary material life of the Dacian-Romanian people on the Carpathian-Danube-Pontic territory, based on the numerous testimonies in this space of our people's uninterrupted life over millennia. This article highlights aspects of the material culture of the Romanian people and their way of life from their beginnings to the middle of the 20th century, as well as the contributions of the Romanian ethnographers in the years 1919–1940 for the affirmation of ethnography as a universal science.

KEYWORDS: ethnology, ethnography, scientists, Romanian people, scientific doctrines.

Etnologia este o știință de sinteză care cercetează interdisciplinar etapele dezvoltării condiției umane, evident, într-o succesiune logică a acestora (antropogeneza, sociogeneza, etnogeneza). Ultima etapă, etnogeneza, constă într-un proces istoric de remodelare a vieții culturale/spirituale a unui popor de către alte popoare fie printr-o simbioză, fie printr-o asimilare reciprocă.² Popoare/națiuni precum românii, germanii,

¹ Prof. univ. dr., membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

² *Alexandru Mica*, *Prelegeri de etnologie și etnografie românească*, Editura ROMCOR, București, p. 26.

francezii ș.a. continuă să trăiască (atât în mod real, cât și mitic) pe pământul unde s-au format, iar altele, în procesul etnogenezei, au emigrat de pe un continent pe altul.

Vasile Pârvan (1882–1927), arheolog, istoric, prof. univ., dr., academician, a scris, printre altele, „*Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene*” și „*Getica – o protoistorie a Daciei*”. El a fost și un filozof al istoriei care a considerat că factorii de natură cultural-spirituală joacă un rol cu adevărat determinant în dezvoltarea etniilor, națiunilor și a societății, în general. A explicat adâncă religiozitate a geto-dacilor care se închinau la Dumnezeu (Zalmoxis) în Antichitate, unindu-se cu el și crezând în nemurire, fiind convinși că morții vor pleca la Zalmoxis. De aceea geto-dacilor nu le era frică de moarte. „*Geții erau buni, austeri și cu o predispoziție aparte pentru viața spirituală. (...) Sufletul e nemuritor. Trupul e o împiedicare pentru suflet de a se bucura de nemurire*”³, și de aceea în război el trebuie jertfit fără nici o părere de rău. Omul poate ajunge la nemurire prin curățirea de orice fel de patimă (carne, vin și femei). Mai ales vinul aduce ticăloșirea omului și de aceea Deceneu (Marele Preot al Națiunii) a distrus vița de vie în Regatul Dacia. Asceții geto-dacilor „*nu vor să mai știe de lume, nici de femei, ci în renunțarea la orice bucurie a trupului, se devotează gândului bun despre nemurirea dincolo de viața trupului, căci abia prin moarte omul înviază la viața veșnică*”⁴.

Simion Mehedinți (1868–1962) a creat opere multidisciplinare, de istorie, geografie, arheologie, etnografie și filosofie. În perioada interbelică el a condus catedra de Geografie generală (antropogeografie, metodologie și etnografie) fiind, din anul 1915, membru titular al Academiei Române (academician). În anul 1931 a publicat lucrarea (1203 pagini) „*Terra – introducere în geografie ca știință*”, în care geografia este definită în strânsă conexiune cu istoria, pedagogia, etnografia și antropologia⁵. Când etnologia se rezuma doar la trei ramuri (etnografie, folclorică și știința artei populare) el a trasat o nouă direcție de cercetare în etnografia românească în lucrările sale de ergonomie și tehnologia civilizației și culturii românești.⁶ În opinia

³ *Ibidem*, p. 38.

⁴ *Ibidem*, p. 39.

⁵ Eugen Siteanu, *Savantul geograf Simion Mehedinți*, în Studii și comunicări/DIS, Vol. VIII/2015, Academia Română/CRIFST – Divizia de Istoria Științei, Editura MEGA, 2015, p. 276.

⁶ Alexandru Mica, *op. cit.*, p. 18.

sa, cercetările etnologice asupra civilizației și culturii umane trebuie centrate pe unelte și pe muncă deoarece în jurul acestora s-a produs evoluția omenirii de la nivelul de trib, clan și etnie până la cel de popor/națiune. Cele două criterii principale/fundamentale în raport cu care se măsoară ridicarea grupărilor pe scara ierarhiei umane sunt numărul și calitatea uneltelor și intensitatea muncii. „*Atât dansul, cât și muzica s-au putut dezlipi cu încetul de muncă efectivă, până s-a pierdut chiar noțiunea de limitare a muncii*” în conținutul etic, social și artistic al diferitelor genuri folclorice. El analizează, de asemenea, ce legături genetice sunt între muncă, artă și arhitectură populară și raporturile „*dintre împrejurările muncii și semnificația ideilor relative la tehnică, artă și cugetarea unui popor*”⁷⁸. În opinia sa: cultura și civilizația constituie „*suma muncii de creare a unui popor și adevăr etnografic*”, din acestea decurgând implicații teoretice și practice întrucât „*Mai întâi, rezultă ... că pentru a cunoaște și caracteriza un popor nu-i altă cale decât să cunoști munca sa de creație, începând de la unelte, scule și tot restul vieții sale materiale*”⁷⁹. El trage concluzia că: „*dacă munca și unealta e criteriul etnografic după care judecăm temelia vieții unui popor, „școala muncii” e singura cale pentru înălțarea unei societăți omenești în orice fază s-ar afla*”⁸⁰. Aceste concluzii le prezintă și în discursul său de recepție ținut la Academia Română în anul 1920: „*Dacă cultura e suma muncii din toată viața unui popor trebuie să facem cât mai repede inventarul traiului nostru, descriind în chip științific tot ce e caracteristic și original în trecutul românismului, pentru a afirma autonomia sufletului nostru și hotărârea de a fi și a rămâne statornici în făptura noastră*”⁸¹.

Savantul **Ștefan Manciulea** a fost influențat de filozofia lui Timotei Cipariu și nu a abandonat niciodată principiile creștine, dragostea pentru plaiurile natale, patria, neamul său, limba și cultura poporului român lup-tând mereu pentru înălțarea poporului român și patriei sale. De asemenea, n-a încetat niciodată să caute/cerceteze adevărul istoric pentru a face dreptate poporului său, pentru a elabora hărți demografice, istorice, politice și sociale ale teritoriilor românești și pentru a cerceta obiceiurile/tradițiile poporului, folclorul, toponimele și portul neamului său. Așadar, și-a

⁷ *Ibidem*, p. 81.

⁸ *Idem*.

⁹ *Ibidem*, p. 76.

¹⁰ *Ibidem*, p. 77.

¹¹ *Idem*.

închinat viața intereselor poporului român pentru ca străinii să-l respecte la fel cum și noi respectăm celelalte popoare. Sunt memorabile declarațiile sale: „*prin studiile și lucrările mele, am căutat să arăt și să dovedesc cu izvoare streine, istorice și etnice drepturile noastre de stăpânire asupra acestor ținuturi. Nu veți afla nici un cuvânt jignitor la adresa acestor naționalități în studiile și lucrările mele. Am utilizat material istoric, geografic și antropogeografic, etnic și statistic străin, cules din arhive și biblioteci, începând cu secolul al XVIII-lea și până la 1850, material care atestă prezența noastră, cu străvechea formare și formă de organizare administrativă, cnezate și voievodatele românești, și în alte ținuturi*”¹².

Savantul transilvănean **Ștefan Manciu** (1894–1985) a dovedit cu „diplome, acte, documente și date statistice ungurești” că „*stăpânim, cu tot dreptul, regiunea de azi din Câmpia Tisei, ..., că ea a fost locuită de noi înainte de venirea ungarilor, ba am trăit, ca neam, cu viață proprie politică și economică mult mai departe, peste granițele actuale, resfirându-ne în secolele al XII-lea-XIV-lea peste Tisa în tot lungul Carpaților Nordici, înaintând până în județele de sub picioarele masivului Tatra, iar înspre apus și nord-vest până la Moravia și Silezia și spre nord până în Polonia actuală*”¹³. El credea cu tărie că rațiunea vieții fiecărui om în această lume trebuie să se subordoneze scopului suprem al său: „*acela de a trece de judecata de apoi și a intra în împărăția cerurilor dobândind, astfel, fericirea eternă. Întreaga viață, faptele, scrierile, vorbele lui Manciu au fost direcționate și motivate fundamental de acest crez. O astfel de motivație este de tip superior și se află la vârful piramidei trebuințelor și motivelor a renumitului psiholog Maslow*”¹⁴.

Romulus Vuia a abordat în opera sa aspecte majore/esențiale ale creației poporului român și a militat cu pasiune pentru salvarea și păstrarea cu grijă a formelor de viață materială care dovedeau caracterul tradițional/național, perenitatea și originalitatea civilizației și culturii neamului românesc. Savantul român a clarificat definirea obiectului și domeniului de investigare/cercetare a etnografiei române și a elucidat câteva probleme teoretice și metodologice ale etnologiei. În opinia sa, etnografia

¹² Iovan Marțian, *Valorile și crezul vieții – fundamentul deciziilor și operei științifice ale savantului transilvan Ștefan Manciu*, în *Studii și Comunicări/DIS*, Volumul VIII/2015, Academia Română/CRIFST – Divizia de Istoria Științei, Editura MEGA, 2015, p. 95.

¹³ Ștefan Manciu, *Granița de Vest*, Ediția a 2-a, Baia Mare, Editura Gutâiul, 1994, p. 18, lucrare premiată de Academia Română cu Premiul Năsturel.

¹⁴ Iovan Marțian, *op. cit.*, p. 100.

este o știință independentă care are un domeniu propriu de cercetare spre deosebire de alți oameni de știință contemporani (străini) care considerau că etnografia este o disciplină auxiliară. În anul 1930 a publicat lucrarea „Etnografie, Etnologie și Folclor – Definiția și domeniul” care avea la bază prelegerea inaugurală pentru cursul savantului de „Introducere în etnografie și folclor” ținut la Universitatea din Cluj, în anul 1926. În lucrarea menționată, el trece în revistă maniera de interpretare a conceptelor de etnologie, etnografie și folclor de către școlile și curentele occidentale în epocă, dar și de către savanții români. El susținea că etnografia trebuie să dea „*egală importanță, atât civilizației materiale, cât și celei spirituale*”¹⁵.

Romulus Vuia considera că „*scopul etnologiei este stabilirea și lămurirea condițiilor generale în care se dezvoltă viața popoarelor și civilizația lor, iar etnografia e știința despre grupările etnice, cercetând îndeosebi nota specifică și comună din viața și cultura fiecărei grupări ... Investigarea culturii și civilizației unui popor nu se poate întreprinde decât într-un anumit timp și într-un anumit spațiu, precum și în conexiune culturală cu alte popoare*”¹⁶. De asemenea, el susținea că etnografia trebuie să întrebuițeze metoda biologică și a observației pentru faptele actuale, iar pentru cele din trecut – metoda istorică.

George Vâlsan a elaborat pentru prima oară în etnografia românească o concepție clară referitoare la raportul între etnografie și celelalte științe. Savantul a examinat conexiunile etnografiei cu istoria, geografia și filologia și semnificațiile valențelor acestor conexiuni pentru perceperea etnografică a unei etnii, unei națiuni/unui popor. A definit care este raportul etnografiei cu geografia, și în special cu geografia umană în lucrarea sa „O știință nouă: Etnografia”, editată la Institutul de Arte grafice „Ardealul” la Cluj, în anul 1927. De asemenea, a explicat într-o manieră științifică legăturile/conexiunile între datele etnografice și cele istorice interpretate din punct de vedere al raporturilor dintre istorie și istoria culturii: „*Etnografia trebuie să aibă legături strânse cu istoria, fiindcă istoria e fântână adâncă din care iese începutul și adesea explicarea multor chestiuni esențiale cu privire la caracterizarea unui popor*”¹⁷.

În opinia savantului, conexiunile/interferențele dintre etnografie și filologie au o importanță deosebită atât pentru etnografi, cât și pentru istorici și geografi: „*Un muzeu al limbii române e și un muzeu al sufletului*

¹⁵ Alexandru Mica, *op. cit.*, p. 243.

¹⁶ *Ibidem*, p. 244.

¹⁷ *Ibidem*, p. 237.

*românesc așternut pe fișe, clasat în dulapuri, înșirat în dicționare și etnograful, istoricul, de multe ori și geograful, aleargă acolo și de atâtea ori găsește răspunsuri la întrebările științei sale*¹⁸. În privința folclorului, George Vâlsan spunea că folclorul nu poate să stea decât lângă filologie, la fel cum afirma și Densușianu.

George Vâlsan a contribuit la definirea obiectului etnografiei, fiind unul dintre întemeietorii etnografiei românești alături de Simion Mehedinți și Romulus Vuia. George Vâlsan a evidențiat, în anul 1924, menirea științei etnografiei în România și a argumentat într-o manieră logică/științifică motivele pentru care etnografia este o știință, și nu o simplă disciplină sau descriere deoarece „*prin acea descriere ea clarifică, paralelizează, compară și din toate acestea scoate observări generale, reguli și uneori legi*”¹⁹. Aceste argumente le-a adus savantul român pe vremea când în multe țări europene obiectul geografiei nu era înțeles decât în mod empiric, iar atribuțiile acesteia se limitau doar la descriere. Savantul nostru a înțeles însă că etnografia nu poate fi limitată doar la descrierea fenomenelor, ci trebuie să aducă și concluzii generale, reguli și chiar legi, ceea ce înseamnă că descrierea nu poate fi decât o singură etapă în abordarea etnografică a fenomenelor culturii materiale a fiecărui popor (o etapă de început a cercetărilor etnologice și etnografice). El susținea că etnografia are responsabilitatea de a investiga toate popoarele, de a introspecta și stabili etnogeneza lor și de a descoperi legile de evoluție a lor, iar pentru cercetătorii etnografici români a stabilit câteva probleme de investigare: definirea/cristalizarea conștiinței neamului românesc, etnogeneza poporului daco-român și raporturile culturale ale națiunii române cu popoarele vecine și prietene. De asemenea, el a elaborat o nouă metodologie științifică de cercetare etnografică românească, metoda cercetării directe, pe teren pentru evaluarea fenomenelor corelată cu abordarea comparativă. George Vâlsan a militat pentru conviețuirea armonioasă dintre popoare: „*Diversitatea aspectelor etnice nu e o piedică în raporturile naționale ... Toate neamurile sunt nobile și demne să trăiască, prețuindu-și capitalul lor de fapte eroice sau obscure. Un singur lucru nu li se poate permite: ca pe temeiul faptelor trecutului sau al forței prezentului să batjocorească, să urască, sau să înăbușe alte popoare. Trebuie să se ajungă la o armonie stabilită pe concesiuni reciproce și pe lipsa de jigniri naționale ... A grada valoarea popoarelor, a pune pe unele în frunte și a le decreta menite să fie*

¹⁸ *Idem.*

¹⁹ *Ibidem*, p. 239.

stăpâne, iar pe altele la coadă și a le arăta capabile numai de slugărie, e o copilărie primejdioasă care uneori nu rămâne fără urmări ... În fața lui Dumnezeu și a învățatului cu minte, popoarele sunt simple unități egale.²⁰

Nicolae Iorga scria că: „Tracii sunt un popor în mișcare, fără hotar”²¹.

Ideea etnogenezei poporului român a fost o preocupare a cercetării etnografice, dar și a cercetărilor din alte domenii precum istoria care putea aduce unele informații și date cu caracter etnografic care reprezentau argumente științifice. Așa se poate explica de ce asemenea investigații s-au realizat și de istorici printre care a strălucit savantul Nicolae Iorga. Acest mare istoric a colindat întreaga țară pentru a-i cerceta arhivele și pentru explicarea cadrului geografic al istoriei României/românilor. Savantul a cercetat viața satelor românești în scopul lărgirii orizontului istoric. Din contactul pe care l-a avut cu țăranii satelor românești au rezultat câteva cărți ale omului de știință despre viața țăranilor și orașenilor, adică a satelor și orașelor. Marele istoric a studiat aspectele legate de folclor (oralitatea, raporturile între tradiție și inovație, între indivizi și comunitate) și a elucidat fenomenul de sincretism²² folcloric la români și caracterul creației folclorice poetico-muzicale, inclusiv baladele (populare) scriind și câteva lucrări etnografice (despre portul popular românesc și despre arta populară românească: *L'art populaire en Roumanie*, Gamber, Paris, 1923; *Les arts mineurs en Roumanie*, 2 volume, București, 1934; *Arta populară și arta istorică a românilor*, în „Artă și tehnică grafică, numerele 4–5, 1937–1938; Țări Românești în forma lor de artă populară și religioasă, în „Buletinul Comisiunii monumentelor istorice”, 1940). În lucrarea sa „L'art populaire en Roumanie”, savantul prezintă originile artei poporului român, analizând influențele exercitate asupra diverselor fenomene caracteristice acestei arte descriind casele vechi țăărănești, costumele populare, covoarele, uneltele și ustensilele din case, precum și a ceramicii românești. El aduce numeroase argumente ale existenței tradiției daco-romane, ale continuității formelor de viață și de organizare în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic. De asemenea, argumentează existența caracterului unitar al culturii poporului român și valorifică dovezile etnografice care reprezintă izvoare de

²⁰ George Vâlsan, *O știință nouă: Etnografia*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1927, pp. 11–37.

²¹ Alexandru Mica, *op. cit.*, pp. 241–242.

²² Contopirea unor elemente ale diferitelor arte (muzică, literatură, dans etc.), ale culturii și ale folclorului caracteristice diferitelor faze de dezvoltare a culturii.

documentare și dovezi valoroase istorice și etnografice. Marele savant a scos în evidență aspecte esențiale ale etnografiei românești: meșteșugurile, ocupațiile populare, viața spirituală și portul mândru popular.

Referindu-se la sate, marele savant scria, în anul 1936, că acestea sunt „rezervorii nesecate de muncă, de cinste și de jertfă”²³. De asemenea, Nicolae Iorga a scris în lucrările sale despre densitatea populației, despre locuințele românilor și despre ocupațiile românilor (meșteșugurile acestora), despre viața spirituală și portul popular al românilor, ceea ce a influențat pozitiv tinerele generații de etnografi români.

Gheorghe I. Brătianu considera că cercetarea evenimentelor istorice ar trebui să fie acompaniată cu investigarea mentalităților și culturii colectivității/comunităților și, bazându-se pe acest adevăr, trăgea concluzia că întemeierea statelor românești coincide cu acea legitimare a perenității teritoriale a românilor în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic în care aceștia s-au înfrățit cu codrul și au creat civilizația daco-română „de profil montan”²⁴. În consecință, Gheorghe I. Brătianu s-a întrebat „de ce să tăgăduim temeul istoric al descălecatului din munți? ..., căci e vădit, după cum în antichitate dacii montibus inhaerent, tot astfel neamul daco-roman s-a putut dezvolta în Evul Mediu la adăpostul muntelui (împădurit, n.a.) ... de aici pornind năzuințele spre o viață de stat deosebită a poporului român, atunci când împrejurările i s-au arătat prielnice”²⁵, ceea ce nu ar însemna că teritoriile de câmpie ar fi fost pustii. Deci, nu se poate confunda fenomenul de expansiune demografică, nici cel de asimilare etnică ..., „cu actul de inițiativă politică ce a dus la descălecat și la întemeierea statului. Poporul român, adunându-și elementele răzlețe în jurul cetății muntoase, de care l-a legat de la obârșie destinul său, se revărsase de mult peste plaiuri, până în câmpiile dinspre Dunăre și mare topind, în noua lui comunitate, toate frânturile de neamuri, slave, iraniene sau turcești pe care năvălirile le-au lăsat pe pământul său”²⁶.

Mircea Eliade în lucrarea sa „Folcloristica, instrument de cunoaștere, București, 1937, a fost preocupat de cercetarea de folclor și de cea de istoria culturii, dar și de cea mitologică și religioasă ale umanității, precum și de necesitatea determinării conexiunilor istorice între universul religios al

²³ *Ibidem*, p. 74.

²⁴ Alexandru Mica, *op. cit.*, p. 44.

²⁵ Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, Editura Eminescu, 1980, p. 232.

²⁶ *Ibidem*, p. 233.

etniilor/popoarelor și tradițiile fiecărei etnii/fiecărui popor în parte.²⁷ El considera că etniile/popoarele autohtone sunt cele în etnogeneza cărora domină o componentă topică pierdută în negura timpului și care s-a transformat în mituri și legende. Cercetând evoluția celor două categorii de popoare (autohtone/indigene și heterogene/alogene sau venetice), Mircea Eliade a constatat că popoarele autohtone sau băștinașe sunt acelea în etnogeneza cărora a prevalat o componentă topică ce se pierde în vremuri străvechi, fiind transformată atât în mituri, cât și în legende.

Filozoful Mircea Eliade a explicat universul mitic al întemeierii la români. El considera că spirala progresului existențial daco-român și-a croit în istorie o cale durabilă învingând toate obstacolele întrucât „*Dacia a fost prin excelență țara întâlnirilor. Din preistorie și până în zorii epocii moderne influențele orientale și egeene n-au încetat. Pe de altă parte, elementele iraniene (scitice), dar mai ales celtice au jucat, la rândul lor un rol important; în urma acestor influențe și simbioze, substratul traco-cimerian a permis înfățișarea culturală specifică, care îl distinge de culturile tracilor balcanici. În sfârșit, colonizarea romană aduce o masivă contribuție latină cu aporturile elenismului în faza sa sincretistă*”²⁸.

Constantin Rădulescu-Motru a editat (Editura Casei Școalelor) în anul 1928, la București, lucrarea „Elemente de metafizică”, iar în anul 1942 lucrarea „Etnicul românesc”. În 1937 scria: „*populația satelor românești ... stă sub tradiția muncii colective*”²⁹. El a mai afirmat că întotdeauna conștiința individuală a țaranului a avut un rol principal în manifestarea deprinderilor de muncă care e influențată de tradiții și de normele vieții sociale.³⁰

Constantin Rădulescu-Motru și-a adus contribuția și în domeniul noi de cercetare etnologică a științelor înrudite cu etnologia cum ar fi etnopsihologia și etnofilozofia. În aceasta din urmă, el a urmărit cu atenție problema configurării modelului culturii tradiționale etalând elementele componente într-o succesiune logică spre un întreg. Modelul tradițional al culturii a reîntregit manifestările fundamentale pentru caracterizarea spirituală a comunității românești (valorile estetice și etnice și conceptele despre viață și lume). Acestea decurg din specificul colectiv al creațiilor menționate care înmănușează o experiență socială și istorică care se

²⁷ Alexandru Mica, *op. cit.*, p. 18.

²⁸ *Ibidem*, p. 42.

²⁹ *Ibidem*, p. 74.

³⁰ *Idem*.

reflectă într-o „conștiință de comunitate, în care nu omul individual, ci munca întregii societăți creează cultura, prelungindu-se departe, în trecut și viitor”³¹.

Ion Conea a publicat la București, în anul 1932, lucrarea „Așezările românești în depresiunea sud-carpatică din Oltenia, Cheile Runcului”. El a făcut cercetări etnografice de teren în nordul Olteniei și a observat că este dificil de stabilit dacă satele au în totalitate caracteristicile specifice unui anumit tip de așezare rurală. Deseori, unele trăsături locale ale satelor se rezumă la condițiile de dezvoltare economică specifice zonei respective.

Așa, de exemplu, în depresiunea olteană, casele sunt așezate în linie și au un specific oltenesc, iar casele din nordul Olteniei coboară molcom pe coastele dealurilor.³² Geograful român Ion Conea a avut preocupări sistematice de geopolitică și etnografie în perioada interbelică, de geopolitică românească, punând în centrul preocupărilor sale factorul național și dezvoltând o geopolitică a națiunii, a statului român.

În anul 1938, Ion Conea sublinia unitatea și armonia pământului și poporului român, precum și omogenitatea etnică a poporului nostru care reprezintă premiza fundamentală a formării conștiinței naționale românești.

Vasile Goldiș a fost un mare gânditor, om politic și om de cultură universală și totodată un simbol al conștiinței poporului român (al conștiinței naționale) care face parte din Panteonul spiritualității românești și chiar al spiritualității universale. El a adus o contribuție importantă la înfăptuirea și consolidarea României Mari fiind un adevărat „ctitor al patriei”³³. În opera sa sunt omniprezente valențe precum: concepția filozofică despre lume, idealul etic și filosofia istoriei, precum și valorile axiologice ale convingerilor, atitudinilor și ale vieții sale cotidiene, în concordanță cu valorile europene și universale ale drepturilor omului și ale principiilor dreptului internațional. El avea „o concepție umanistă asupra sensului vieții omului și popoarelor, precum și o filosofie proprie a culturii și valorilor europene” formată în tinerețe la școala germană de gândire.³⁴ De asemenea, credința sa spirituală și etică era creștin-ortodoxă „care a servit drept paradigmă

³¹ *Ibidem*, p. 164.

³² *Ibidem*, p. 262.

³³ Marțian Iovan, *Profilul etic și spiritual al personalității lui Vasile Goldiș – teme al operei sale teoretice și practice*, Academia Română, CRIFST-DIS, în Studii și comunicări/DIS, vol. IX/2016, p. 139.

³⁴ *Ibidem*, p. 140.

axiologică și metodologică” pentru rezolvarea problemelor sale. Studiile și cercetările sale de antropologie, etnologie, psihologie socială, sociologie etc. au fost influențate de concepția sa filosofică și axiologică: „*Mi se părea că biserica noastră este casa noastră cea de-a doua și ea a rămas până în ziua de astăzi partea cea mai bună a sufletului meu*”³⁵. Vasile Goldiș a militat pentru necesitatea formării și păstrării caracterului național-creștin al României: „*Credința în Dumnezeu și morala creștină vor fi cei doi stâlpi pe care se va zidi România Mare*”³⁶. În anul 1920, afirma că liantul oricărui popor e de factură spirituală, iar „*slăbirea sentimentelor de iubire a aproapelui, atenuarea conștiinței solidarității sociale semnifică slăbirea puterii de viață a oricărui organism social și faptul că acesta evoluează pe o traiectorie descendentă a ființării sale*”³⁷.

În anul 1924, scria: „*Istoria e cea mai grăitoare dovadă că credințele au primat și primează întotdeauna toate celelalte resorturi motrice ale acțiunilor omenesti și toate epocile de hotărâtoare avânturi ale omenirii se vor afla în funcțiune de răscolirea energiilor credinței*”³⁸.

În concluzie, Vasile Goldiș a militat pentru „*o lume a iubirii între oameni, popoare și rase, a păcii, pentru o societate lipsită de discriminări, de șovinism sau de rasism, pentru un viitor al omenirii care să excludă războaiele – urmare a rodniciei așezării principiului iubirii dintre oameni la fundamentul societății viitoare*”³⁹.

Bibliografie:

- [1] Brătianu I. G., *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, Editura Eminescu, 1980.
- [2] Goldiș, V., *O crimă ce nu se iartă*, în *Românul*, nr. 189, anul IX, 7 septembrie 1920.
- [3] Goldiș, V., *Societatea de mâine*, nr. 3, Anul 1, 1924.
- [4] Iovan, M., *Profilul etic și spiritual al personalității lui Vasile Goldiș – teme al operei sale teoretice și practice*, Academia Română, CRIFST-DIS, Studii și comunicări/DIS, vol. IX/2016.

³⁵ *Ibidem*, p. 141.

³⁶ *Idem*.

³⁷ Vasile Goldiș, *O crimă ce nu se iartă*, în *Românul*, nr. 189, anul IX, 7 septembrie 1920.

³⁸ Vasile Goldiș, *Societatea de mâine*, nr. 3, Anul 1, 1924.

³⁹ Marțian Iovan, *op. cit.*, p. 145.

- [5] Iovan, M., *Valorile și crezul vieții – fundamentul deciziilor și operei științifice ale savantului transilvan Ștefan Manciulea*, în Studii și Comunicări / DIS, Volumul VIII/2015.
- [6] Manciulea, Șt., *Granița de Vest*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1936.
- [7] Manciulea, Șt., *Frontiera politică și etnică româno-maghiară*, București, Tipografia Ziarului Universul, 1938.
- [8] Manciulea, Șt., *Așezările românești din Ungaria și Transilvania în secolele XIV-XV*, 1940.
- [9] Mica A., *Prelegeri de etnologie și etnografie românească*, Editura ROMCOR, București.
- [10] Siteanum E., *Savantul geograf Simion Mehedinți*, în Studii și comunicări/ DIS, Vol. VIII/2015, Academia Română/CRIFST – Divizia de Istoria Științei, Editura MEGA, 2015.
- [11] Vâlsan G., *O știință nouă: Etnografia*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1927.